

Zenbakiek eutsitako kupula



NAGORE
IRAZUSTABARRENA
URANGA

Zalla (Bizkaia), XVI. mendea. La Mellako sakonunean Terreros leinua zen nagusi; familia horrek kontrolatzen zituen bertako dorretxea, burdinola, errota eta zubia, Urrutia familia nagusitasun hori lehiatzera iritsi zen arte. Enkarterrietako gune hori puntu estrategikoa zen, Kadaguako errege galtzada bertatik pasatzen zelako, Donejakue bidea ere bai, eta zubia igarotzeko ordainsariak diru-sarrera erakargarria ziren inguruko leinu nagusientzat. Horregatik, urrutiatarrek jauregi bat, beren burdinola, beste hiru errota eta beste zubi bat eraiki zituzten eta, pixkanaka, oreka haien alde hautsi zuten.

XVII. mendean Antonio Urrutia Salazar Jeronima Atxuriaga Murgarekin ezkondu zen. Alaba bakarra izaki, Juan Martinez Atxuriaga aita hil zenean ondasun ugari eta enkargu bat jaso zituen: aitarene eta gainerako senideen omenez kapera bat eraikitzea. Hala, Paduako San Antonio basiliza eraiki zuten, barruan hildakoaren eskultura zuela.

Azken urteetan, Zallako Udala La Mellako basiliza eta jauregiari garai hartan zuen distira berriro emateko lanean ari da, besteak beste, Ikusmira Ondarea enpresaren laguntzaz. Berreskuratze lanak duela urtebete inguru hasi ziren eta hiru urtez luzatuko direla aurreikusi dute. Baseliza egoera tamalgarrian zegoen, abandonatuta, landareek urak eta animaliek hartuta, eta hainbat habe kolap-



PADUAKO SAN ANTONIO BASELIZA (LA MELLA, ZALLA) KANPOTIK, ETA KUPULA, BARRUTIK.

satuta zeuden. Kupularen egoera bereziki kritikoa zen eta hura sendotzea izan zen lehenengo lana. Baselizaren kupula kanpotik ikusten ez den arren, barruan ahalegin hori egitea garrantzitsua zen garai hartan, kupula zeruaren irudikapena baitzen. Eta are garrantzitsuagoa zen eraikinaren egiturari dagokionez, kupulak banatzen baitzuen estalkiaren pisua.

Joan den urriaren 24an bisitaldi berezia antolatu zuten La Mellako basilizan, Europako Ondarearen Jardunaldiak aitzakia hartuta. Jardunaldion helburua ondarea eta hezkuntza batzea da eta La Mellako kupulak horretarako aukera egokia eskaintzen du, ez soilik ikuspegi historikotik, hainbat arlo kontuan hartuta baizik: matematika, fisika, kimika,



BIZKAIKO FORU ALDUNDIA / IKUSMIRA ONDAREA

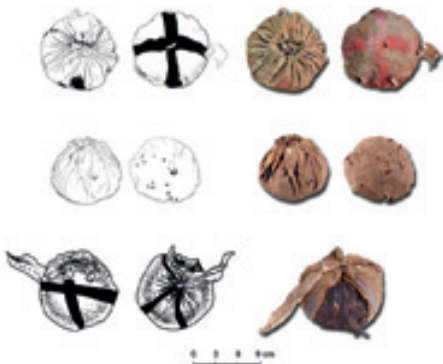
geometria, materialen erresistentzia, mekanika... Alegia, iraganaz ikasteaz gain, zenbakiez ere ikasten laguntzen duela kupulak, 64 tonako estalkiari eusteko zenbaki asko behar baitira.

Urriko bisita hartan, Jose Luis Ruiz ingeniariak Pitagorasen aipu bat erabili zuen zenbakien garrantzia nabarmentzeko: "Landu ezazue etengabe zenbakien zientzia, gure krimenak kalkulu akatsak besterik ez baitira". XVII. mendean basiliza eraiki zutenean, ez zuten krimenik egin, denborak eta kanpoko eragileek eragin dute egitura arriskuan jartzea eta, orain, duela lau mendeko zenbaki horiek berak erabiltzen ari dira kupulari eusteko eta, hala, ondarea berreskuratzen. ●

Eurasiako pilotarik zaharrenak

Iaz Txinako ipar mendebaldeko Yanghai aztarnategiko hiru hilobitan ilez eta beste material bigunez betetako eta larrutan bildutako pilotak aurkitu zituzten. Züricheko unibertsitateko Patrick Wertmann arkeologoak *Journal of Archeological Science*-n jaso duenez, 3.000 urte dituzte eta, beraz, Eurasian aurkitutako zaharrenak dira –Mesoamerikan 3.600 urteko arrastoak

aurkitu dituzte eta, Egipton, 4.500 urteko sokaz egindako pilotatxoak. Wertmannek uste du Yanghaikoak polo jokoaren lehen arrastoak izan daitezkeela, hilobietan zaldunen jantziak eta bestelako tresnak aurkitu dituztelako. Baina hipotesia baieztatzeko elementu bat falta da: hilobi berriagoetan topatutako makil okerrak ez da oraindik aurkitu aztarnategi honetan. ●



UJA: PATRICIA MORA